

Tietoa henkilötietojen käsittelystä Lastensuojelun avohuollon vaikuttavuus- tutkimuksessa

Lastensuojelun avohuollon vaikuttavuustutkimuksessa käytetään aineistona henkilötietoja. Tämän selosteen tarkoitus on antaa tietoa käsiteltävistä henkilötiedoista sekä siitä, mistä henkilötiedot ovat peräisin ja miten niitä käytetään tutkimuksessa. Selosteen lopussa kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia rekisteröidyillä on.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Helsingin yliopisto
Osoite: PL 3 (Fabianinkatu 33), 00014 Helsingin yliopisto

2. Yhteyshenkilö ja vastuullinen tutkija

Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa:
Nimi: Tutkijatohtori Anna Kylmäluoma
Tiedekunta/osasto/yksikkö: Valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Osoite: Snellmaninkatu 10, 00170 Helsinki
Puhelinnumero: 050 5744431
Sähköpostiosoite: anna.kylmaluoma@helsinki.fi

Vastuullinen tutkija:
Nimi: Yliopistolehtori Virve-Maria Toivonen
Tiedekunta/osasto/yksikkö: Valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Osoite: Snellmaninkatu 10, 00170 Helsinki
Puhelinnumero: 044 5752235
Sähköpostiosoite: virve-maria.toivonen@helsinki.fi

3. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Helsingin yliopiston tietosuojavastaavaan saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuoja@helsinki.fi.

4. Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tutkimus on osa Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa hanketta, jossa tutkitaan haitallisten lapsuudenkokemusten seuraamuksia ja vaikuttavia ehkäisyn keinoja (ACE-life). Lastensuojelun avohuoltoa koskevan tutkimuksen lähtökohtana on oletus siitä, että oikea-aikaisilla, lapsen ja perheen tarpeisiin vastaavilla lastensuojelun avohuollon palveluilla voidaan parhaimmillaan ehkäistä lapsen kaltoinkohtelua ja vähintäänkin vähentää raskaampien, kalliimpien ja perheen oikeuksiin voimakkaammin puuttuvien toimenpiteiden, kuten huostaanoton tarvetta. Avohuollon tukitoimista on toistaiseksi vain vähän tutkittua tietoa ja olemassa oleva tieto perustuu pieniin aineistoihin ja niiden laadulliseen analyysiin. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan laajan rekisteri- ja asiakirja-aineiston avulla sitä, eroavatko avohuollon palvelupolut niiden lasten ja perheiden välillä, jotka tulevat autetuiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimenpitein verrattuna niihin lapsiin ja perheisiin, joissa asiakkuus johtaa huostaanottoon. Tutkimus tuottaa täysin uutta tietoa avohuollon tukitoimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta. Tulosten avulla voidaan sekä kehittää lastensuojelun avohuollon palveluvalikkoa että auttaa suuntaamaan palveluita tehokkaasti yksittäisille lapsille ja perheille.

5. Mitä tietoja tutkimusaineisto sisältää

Tutkimusaineisto muodostuu alueellisista ja kansallisista henkilörekistereistä sekä X kaupungin lastensuojelusta kerättävästä lastensuojelun asiakirja-aineistosta.

Ensimmäisessä vaiheessa kerätään rekisteriaineisto X hyvinvointialueelta, X kaupungin Sosiaalityö-Efficasta. Aineisto sisältää X kaupungin lastensuojelun rekisteritiedot lastensuojeluilmoituksista ja alkaneista asiakkuuksista ajalta 1.1.2013- 31.12.2013 sekä näitä lapsia ja perheitä koskevat lastensuojelun rekisterimerkinnät 31.12.2019 saakka. Rekisteristä saadaan muun muassa tiedot lastensuojeluasiakkuuden vireillepanotavasta, tehdyistä selvityksistä ja päätöksistä (toimenpide, päätöksen ajankohta ja syyperuste) sekä lapsen iästä ja sukupuolesta.

Tiedot pyydetään ilman suoria tunnistetietoja (nimi ja henkilötunnus) kuitenkin niin, että ne ovat myöhemmin palautettavissa X hyvinvointialueen hallussa olevaan aineistoon muodostettavan pseudonymisoidun tunnisteen ja alkuperäiseen suoraan tunnisteeseen linkkaavan avaintaulun avulla. Tämä on tarpeen siksi, että tutkimuksen toisessa ja kolmannessa vaiheessa palvelupolkutarkastelua tarkennetaan kansallisiin rekistereihin (Tilastokeskus, THL, KELA) sekä lastensuojelun asiakirjoihin (X kaupunki) kohdistuvalla tutkimuksella.

Tilastokeskuksesta on pyydetty seuraavat tiedot:

- Valmisaineistot: FOLK Perhe-, FOLK Perustieto-, FOLK Tulotieto-, FOLK Lapsi-Vanhemmat- ja FOLK Lapsi-Vanhemmat-Vuosi-valmisteaineistojen tiedot

- Lapsi-Vanhemmat-aineiston avulla identifioidaan ensin kaikkien aineiston lasten vanhemmat, jonka jälkeen kaikki rekisteritiedot poimitaan sekä lapsille että vanhemmille

- Räättälöidyt aineistot: Poliisin tietoon tulleet rikokset ja uhrikokemukset (rikosepäilyt, joissa aineiston henkilö tai hänen vanhempansa uhrina tai tekijänä)

THL:ltä on pyydetty seuraavat tiedot:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusrekisteri (ml. AvoHilmo)

KELA:lta on pyydetty seuraavat tiedot:

- Lääkekorvausrekisteri

- Vammaistuen saajien rekisteri

Kansallisista rekistereistä saadaan tiedot muun muassa perheen sosioekonomisista taustatekijöistä sekä lasten ja huoltajien asiakkuuksista muissa palvelujärjestelmän organisaatioissa.

Kolmannessa vaiheessa kerätään asiakirja-aineisto X kaupungin. Asiakirja-aineisto kerätään ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa kerätyn rekisteriaineiston perusteella ns. tyyppitapaustarkasteluun. Lastensuojelun asiakirjojen perusteella voidaan tarkentaa lasten ja perheiden rekistereihin perustuvaa palvelupolkutarkastelua.

6. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

X hyvinvointialueen X kaupungin Sosiaalityö-Effica. Lastensuojeluilmoitukset ja alkaneet lastensuojelun asiakkuudet 1.1.2013-31.12.2013 sekä ko. lapsia ja perheitä koskevat lastensuojelun rekisterimerkinnät 31.12.2019 saakka.

Toisessa vaiheessa em. lasten ja perheiden alueellisia rekisteritietoja täydennetään keräämällä heitä koskeva rekisteriaineisto kansallisista rekistereistä (Tilastokeskus, THL, KELA, ks. tarkemmin kerättävistä tiedoista edellä kohta 5).

Kolmannessa vaiheessa alueellisen ja kansallisen rekisteridatan perusteella kerätään osaa tutkimusaineiston lapsia ja perheitä koskeva asiakirja-aineisto X kaupungin lastensuojelusta (Sosiaalityö-Effica).

Jokaiselle aineistolle haetaan erikseen tutkimuslupa ao. rekisterinpitäjältä ja aineistojen yhdistämiselle haetaan lupa Findatalta.

7. Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa käsitellään seuraavia tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisia erityisiä henkilötietoryhmiä (eli arkaluonteisia henkilötietoja):

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiliiton jäsenyys
- Geneettiset tiedot
- Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten
- Terveys
- Luonnollisen henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

Arkaluontoisten tietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan j alakohtaan (käsittely on tarpeen tieteellisiä tutkimustarkoituksia varten) sekä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 7 kohtaan (tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tieteellistä tutkimusta varten tehtävään tietojen käsittelyyn).

- Tutkimuksessa käsitellään rikostuomiota tai rikkomuksia koskevia tietoja.

Rikostuomioita tai rikkomuksia koskevien tietojen käsittely perustuu tietosuojalain 7 §:n 1 momentin 2 kohtaan (tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tarkoitettuihin rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä henkilötietoja saa käsitellä, jos niitä käsitellään tieteellistä tutkimusta varten).

8. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella:

- yleistä etua koskeva tehtävä:
 - tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi (tietosuojalain 4 §:n 3 kohta)
 - tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistointi (tietosuojalain 4 §:n 4 kohta)
- tutkittavan suostumus
- rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen
- rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen mikä oikeutettu etu on kyseessä:

Jos henkilötietojen käsittely perustuu tutkittavan suostumukseen, tutkittavalla on koska tahansa oikeus peruuttaa suostumuksensa. Suostumuksen peruminen ei vaikuta ennen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

9. Tietojen vastaanottajat

Tietoja ei siirretä Helsingin yliopiston ulkopuolelle.

10. Tietojen siirto Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä Euroopan talousalueen ulkopuolelle, niitä käsitellään ainoastaan EU:n alueella.

11. Automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa ei tehdä automaattisia päätöksiä.

12. Henkilötietojen suojaus

Tutkimusaineistoon sisältyviä henkilötietoja käsitellään ja säilytetään suojattuna niin, että ainoastaan tutkimusluvan saaneet henkilöt pääsevät tarkastelemaan tietoja. Suoria henkilötietoja ei kerätä.

Henkilötiedot siirretään, tallennetaan ja niitä käytetään Tilastokeskuksen tietoturvalisessä FIONA-etäkäyttöympäristössä.

Tietojärjestelmissä käsiteltäviä tietoja suojataan seuraavilla tavoilla:

- käyttäjätunnus ja salasana
- käytön rekisteröinti/lokitus
- kulunvalvonta
- salaus/kryptaus
- kaksivaiheinen tunnistautuminen
- muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

- Rekisterinpitäjä kerää henkilötiedot ilman suoria tunnistetietoja
- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa ja säilytetään erillään analysoitavasta tutkimusaineistosta
- Aineisto analysoidaan suoriin tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

13. Henkilötietojen käsittelyn kesto tässä tutkimuksessa

Tietoja käsitellään tutkimushankkeen (6 vuotta) ajan. Tiedot hävitetään viimeistään kahden vuoden kuluessa tutkimuksen päättymisestä.

14. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

- Tutkimusaineisto hävitetään

Tutkimusaineisto säilytetään tämän tutkimuksen tulosten luotettavuuden arvioimista

varten:

ilman suoria tunnistetietoja tunnistetiedoin

Tutkimusaineisto säilytetään myöhempää, yhteensopivaa tieteellistä tutkimusta varten tietosuoja-asetuksen vaatimusten mukaisesti:

ilman suoria tunnistetietoja tunnistetiedoin

Tutkimusaineiston säilytys perustuu tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b ja e alakohtiin. Tutkimusaineiston uudesta tutkimuskäytöstä lähetetään rekisteröidyille uusi tietosuojailmoitus, paitsi jos rekisterinpitäjä ei enää pysty tunnistamaan rekisteröityjä tutkimusaineistosta.

Uudesta tutkimuksesta ei voida lähettää ilmoitusta rekisteröidylle myöskään silloin, jos tietojen toimittaminen olisi mahdotonta tai kohtuuttoman vaivalloista tai jos se estäisi tai vaikeuttaisi suuresti tutkimustarkoitusten saavuttamista (tietosuoja-asetuksen 14 artiklan 5 kohdan b alakohta).

15. Mitä oikeuksia rekisteröidyllä on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu yhteyshenkilö.

Rekisteröidyn oikeudet

Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisteröidyllä on oikeus:

- saada pääsy omiin tietoihin
- oikaista tietojaan
- poistaa tiedot ja tulla unohdetuksi
- rajoittaa omien tietojensa käsittelyä
- siirtää tiedot rekisterinpitäjältä toiselle
- vastustaa tietojen käsittelyä
- olla joutumatta automaattisen päätöksenteon kohteeksi.

Rekisteröity ei kuitenkaan voi käyttää kaikkia oikeuksia kaikissa tilanteissa. Tilanteeseen vaikuttaa esimerkiksi se, millä perusteella henkilötietoja käsitellään.

Tarkempaa tietoa rekisteröidyn oikeuksista eri tilanteissa löytyy tietosuojavaltuutetun verkkosivuilta: <https://tietosuoja.fi/rekisteroidyn-oikeudet-eri-tilanteissa>

Oikeuksista poikkeaminen

Tietosuoja-asetus ja Suomen tietosuojalaki mahdollistavat tietyistä rekisteröidyn oikeuksista poikkeamisen silloin, kun henkilötietoja käsitellään tieteellisessä tutkimuksessa ja oikeuksien toteuttaminen estäisi tai vaikeuttaisi suuresti käsittelyn tarkoitusten saavuttamista.

Tarvetta poiketa rekisteröidyn oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki
Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki
Vaihde: 029 56 66700
Faksi: 029 56 66735
Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi